

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
ПРИ ПРЕЗИДЕНТОВІ УКРАЇНИ**

КРИКУН Віктор Борисович

УДК 351.823.1

**ІНСТИТУТ БАНКРУТСТВА В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО
РЕГУЛЮВАННЯ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ**

25.00.02 – механізми державного управління

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата наук з державного управління

КИЇВ – 2007

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національній академії державного управління при Президентіві України.

Науковий керівник – доктор наук з державного управління, професор
ВОРОТІН Валерій Євгенович,
Національний інститут стратегічних досліджень,
завідувач відділу регіональної політики.

Офіційні опоненти: доктор наук з державного управління, професор
ДЕГТЯР Андрій Олегович,
Харківський регіональний інститут
державного управління Національної
академії державного управління
при Президентіві України,
завідувач кафедри економічної теорії і фінансів;

кандидат наук з державного управління
ДУДІН Тимофій Миколайович,
Рахункова палата по Дніпропетровській
та Запорізькій областях, головний спеціаліст.

Провідна установа – Гуманітарний університет “Запорізький інститут
державного та муніципального управління”,
кафедра державного управління
та адміністративного менеджменту, м. Запоріжжя.

Захист відбудеться *25 квітня 2007 р. о 14 год.* на засіданні спеціалізованої
вченої ради Д 26.810.02 в Національній академії державного управління при
Президентіві України за адресою: 03057, м. Київ, вул. Ежена Потьє, 20, к. 212.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національної академії
державного управління при Президентіві України (03057, м. Київ, вул. Ежена
Потьє, 20).

Автореферат розісланий *24 березня 2007 р.*

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О.В.Жабенко

Підписано до друку 23.03.2007.
Формат 60 x 84 ¹/₁₆. Тираж 100 прим. Обл.-вид. арк. 1,36.
Ум.-друк. арк. 1,16. Гарн. Таймс.

Свідоцтво серії ДК № 1561 від 06.11.2003 р.

Віддруковано з оригінал-макета у видавництві
Національної академії державного управління
при Президентіві України.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Суттєве уповільнення темпів покращання фінансово-економічних результатів діяльності українських суб'єктів господарювання на тлі зростання потреби в інвестуванні внаслідок підвищення цін на енергоносії і конкурентного тиску, зумовлених “ланцюговим ефектом”, призвело до зростання кількості неплатоспроможних підприємств. Одночасно відбуваються й зміни форм власності більшості підприємств і створення на їх основі переважно підприємств недержавної форми власності. Недостатній досвід державного управління економічними процесами, необхідність регулювання господарського середовища в умовах ринкових відносин супроводжуються значними труднощами комплексного розвитку національної економіки. Як підкреслено в Експертній доповіді “Україна в 2006 році: внутрішнє і зовнішнє становище та перспективи розвитку”, зазначені тенденції в цілому призводять до зниження рівня конкурентоспроможності українських підприємств у довгостроковій перспективі, підвищують залежність України від зовнішнього фінансування, посилюють ризики валютно-фінансової нестабільності в країні, перешкоджають формуванню інвестиційно-інноваційної моделі розвитку економіки як на середньо-, так і на довгострокову перспективу.

В умовах глибоких ринкових перетворень у національній економіці багато підприємств опинилося за межею платоспроможності. Велика кількість суб'єктів господарювання різних форм власності є збитковими. Банкрутство окремих підприємств набуло масового характеру. У світовій практиці господарювання та державного управління найбільш дієвим способом локалізації неплатоспроможності національних суб'єктів господарювання є застосування інституту банкрутства.

Успіхи та невдачі ринкових перетворень залежать від ефективності та прибутковості діяльності суб'єктів підприємництва. Значною мірою механізм і вплив інституту банкрутства як економічного важеля на перебіг господарських процесів у системі державного регулювання економіки мають бути диференційованими в умовах ринкової економіки, а саме: не підривати основ підприємництва; не послаблювати потенціал ринку; сприяти економічному зростанню, вивільняти економічну систему від негативних явищ і об'єктів.

Інститут банкрутства є важливим, невід'ємним, еволюційно сформованим атрибутом ринкової економіки. Його основним призначенням і передумовами виникнення виступають необхідність урегулювання та узгодження інтересів суб'єктів господарської діяльності для задоволення їх майнових прав у системі економічних відносин з метою забезпечення сталого збалансованого розвитку економіки. Основна вимога до ефективного використання інституту банкрутства – його підпорядкованість державі як ієрархічно найвищому інституту суспільства, оскільки безконтрольне анархічне функціонування будь-якого інституту призводить до його абсолютної гегемонії.

Дослідженню проблем інституту банкрутства у спеціальній науковій літературі приділялася велика увага. Теоретичні питання щодо інституційних

позицій устрою економічної системи, державного регулювання економіки вивчали такі вчені, як О.Амосов, В.Бакуменко, В.Бодров, З.Варналій, В.Воротін, Л.Воротіна, В.Дорофійенко, В.Геєць, Г.Губерна, А.Дегтяр, Т.Дудін, Г.Козаченко, В.Князєв, О.Мордвінов, А.Мерзляк, Т.Мотренко, Е.Панченко, О.Поважний, Я.Радиш, В.Рижих, В.Шамрай, В.Юрчишин та ін.

Проблемам правового регулювання інституту банкрутства присвятили свої праці такі науковці, як О.Бірюков, А.Бушев, А.Вікулін, Л.Воронова, В.Джунь, О.Дзера, С.Жилінський, Д.Ляпін, В.Мамутов, Г.Папе, В.Степанов, О.Сушинський, М.Тітов, Г.Тосунян, Л.Фединяк, О.Чувпило та ін.

Значний внесок у вирішення проблем, що стосуються аналізу діяльності та визначення ймовірності банкрутства суб'єктів господарювання, зробили зарубіжні вчені З.Боді, Р.Брейлі, Р.Вестерфілд, Б.Джордан, Е.Долан, С.Майерс, Р.Мертон, С.Росс, Е.Хелферт, Р.Холт.

Проте в Україні відчувається значний дефіцит ґрунтовних досліджень інституту банкрутства в системі державного регулювання ринкової економіки. Значущість цієї проблеми, необхідність її вирішення і зумовили вибір теми дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконувалося на кафедрі економічної теорії та історії економіки Національної академії державного управління при Президентіві України в рамках наукової теми “Механізми регулювання ринкової економіки” (номер державної реєстрації ДР ОК 0101U003345) в межах комплексного проекту “Державне управління та місцеве самоврядування” (номер державної реєстрації ДР ОК 0101U002829), в розробці якої брав участь дисертант. Особистий внесок автора полягає у розробці пропозицій щодо оптимізації методів і форм вироблення та реалізації державної банкрутно-санаційної економічної політики в умовах глибоких ринкових перетворень.

Мета й завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є науково-теоретичне обґрунтування необхідності функціонування інституту банкрутства в системі державного регулювання ринкових відносин, розробка комплексу проблем формування інституту банкрутства в Україні, визначення основних напрямів його удосконалення, вироблення засад аналізу та оптимізації механізму державного управління функціонуванням підприємств в умовах банкрутства.

Для досягнення мети були поставлені такі *завдання*:

- розкрити економічну сутність інституту банкрутства, визначити місце механізму державного управління неплатоспроможністю підприємств у ринковій економіці, конкретизувати особливості його дії в умовах глибоких ринкових перетворень;
- здійснити аналіз наукової літератури за темою дисертації, обґрунтувати напрями та методіку дослідження інституту банкрутства в системі державного регулювання ринкової економіки як об'єкта самостійних теоретичних досліджень;

- визначити функції, специфіку, принципи дії та впливу інституту банкрутства на загрозливі процеси, пов'язані з існуючими суперечностями економічного розвитку;
- дослідити характерні риси інституту банкрутства як засобу впливу держави на підвищення темпів покращання фінансових результатів вітчизняних підприємств;
- узагальнити досвід формування інституту банкрутства в Україні та перші результати застосування нового законодавства про банкрутство;
- з'ясувати існуючий стан економіко-правового регулювання в Україні відносно у сфері банкрутства та здійснити їх порівняльний аналіз на основі вивчення зарубіжного законодавства про банкрутство;
- проаналізувати зарубіжний досвід використання інституту банкрутства в системі державних механізмів та інструментів управління економікою;
- систематизувати основні механізми оптимізації функціонування підприємства, що зазнало санації, та обґрунтувати концепцію комплексного реформування підприємств в умовах банкрутства;
- обґрунтувати підходи до модифікації та визначити принципи формування державної політики в контексті запровадження антикризових банкрутно-санаційних інструментів.

Об'єктом дослідження є процес державного управління як сукупність економічних та організаційних відносин, що пов'язані з механізмом фінансового оздоровлення підприємств у контексті розвитку інституту банкрутства.

Предмет дослідження – формування інституту банкрутства в системі державного регулювання ринкової економіки України.

Гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні, що удосконалення теоретичних засад інституту банкрутства в системі державного регулювання національної ринкової економіки, розроблення та впровадження нових форм, механізмів та інструментів макроекономічного управління дадуть змогу підвищити ефективність і результативність діяльності органів державного управління та місцевого самоврядування щодо оптимізації роботи неплатоспроможних суб'єктів господарювання.

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною основою дисертації є системний підхід до розкриття принципів регулювання інституту банкрутства. В процесі дослідження був застосований комплекс методів, зокрема діалектичний метод пізнання, метод аналізу та синтезу, метод факторного аналізу, метод коефіцієнтів, а також методи групування, класифікації, порівняння, графічного зображення і табличного відображення результатів дослідження; системно-аналітичний метод, який дав змогу узагальнити наукові концепції, розробки та пропозиції провідних вітчизняних і зарубіжних учених, присвячені проблемі макроуправління; економіко-статистичний метод — для дослідження еволюції систем неплатоспроможності, розуміння динаміки, структури та ефективності управління підприємством; метод інституційних зіставлень, який передбачає моделювання варіантів розвитку неплатоспроможних підприємств; метод

порівняльного аналізу (SWOT-аналіз) – для визначення сильних і слабких сторін, зовнішніх та внутрішніх факторів, що впливають на формування системи управління підприємницькими структурами в умовах банкрутства; програмно-цільовий метод – для надання науково-практичних рекомендацій стосовно шляхів удосконалення та оптимізації систем управління неплатоспроможністю й обґрунтування практичних пропозицій щодо створення в національній економіці ефективної системи засобів, інструментів і механізмів державного управління інститутом банкрутства.

Інформаційну базу дослідження становлять звітні дані Держкомстату України, основоположні законодавчі й нормативно-правові акти та програмні документи державних органів України, зокрема Конституція України, закони України, укази Президента України, нормативні документи Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Міністерства економіки, монографії та статті вітчизняних і зарубіжних авторів, особисті дослідження автора.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в комплексному визначенні та вирішенні економічних й організаційно-управлінських проблем формування з урахуванням вітчизняного та зарубіжного досвіду напрямів удосконалення механізму державного управління інститутом банкрутства в Україні, необхідного для стабілізації економіки в умовах глибоких ринкових перетворень. З цією метою у дисертації:

уперше:

- науково обґрунтовано доцільність виділення інституту банкрутства в системі державного регулювання ринкової економіки в окремий об'єкт наукових досліджень у сучасній управлінській науці та його наукового аналізу; розкрито сутність системи державного управління на основі використання антикризової схеми взаємовідносин суб'єктів господарювання у процесі задоволення суспільних потреб;

- розроблено модель реалізації інституту банкрутства в системі державного управління та регулювання ринкової економіки, що ґрунтується на врахуванні основних напрямів оптимізації діяльності збиткових підприємств і відновленні їх платоспроможності у двох напрямках – організаційному перетворенні бізнес-процесів (реінжиніринг) та проведенні фінансової реформи;

- запропоновано впровадження в національний механізм реалізації інституту банкрутства категорії “примусова санація підприємства”;

удосконалено:

- методологічне забезпечення інституту банкрутства зі здійсненням порівняльного аналізу понять збитковість, неплатоспроможність і заборгованість шляхом формування нових управлінських технологій розробки та застосування процедури санації та ліквідації підприємств;

- тривірневий аналіз реальних причин збитковості та неплатоспроможності вітчизняних підприємств, у процесі якого встановлено, що збитковість властива кожній економіці, що перебуває на стадії трансформації, яка зумовлена природним процесом оновлення частини створеного виробничого апарату, вона пояснюється успадкованим станом економіки;

неплатоспроможність спричинена помилками при здійсненні ринкових економічних реформ;

– методику вибору шляхів розвитку підприємств в умовах банкрутства на основі розрахунку показників їх нестійкого фінансового становища й неефективності функціонування;

дістали подальшого розвитку:

– визначення особливостей інституту банкрутства в країнах з ринковою економікою, а також причин відносно обмежених масштабів його практичного застосування: встановлено, що процедура банкрутства спирається на ринкові механізми з використанням адміністративних методів;

– науково-теоретичні підходи до дослідження інституту банкрутства на основі узагальненого зарубіжного досвіду та практичних результатів застосування законодавства; зокрема, обґрунтовано необхідність розробки для України концепції механізму банкрутства, сформульовано цілі та конкретні завдання щодо практичної реалізації цього інституту ринкової економіки, внесено пропозиції щодо вдосконалення національного законодавства в контексті чіткого визначення та закріплення інституту банкрутства.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що теоретичні та методологічні положення і висновки, викладені в дисертації, є основою для розв'язання практичних проблем, пов'язаних із ефективним використанням інституту банкрутства в системі державного регулювання ринкової економіки.

Отримані в дисертації наукові результати мають як теоретичне, так і практичне значення, дають змогу об'єктивно оцінити розвиток інституту банкрутства в Україні, виявити суперечності процесу реорганізації неплатоспроможних вітчизняних підприємств та їх взаємозв'язок з динамікою соціально-економічного розвитку. Зазначені положення можуть бути використані в начальному процесі при підготовці загальних і спеціальних курсів, розробці навчальних планів, програм, спецкурсів, навчально-методичних посібників і практичних завдань з проблематики банкрутства за програмами підготовки магістрів за економічними та управлінськими спеціальностями.

Матеріали дисертаційного дослідження використані як пропозиції і зауваження до проектів законів, методичних розробок. Основні результати викладені в наукових публікаціях автора, доповідях на наукових конференціях, аналітичних записках для державних органів.

Результати дослідження впроваджені:

– Інститутом конкурентного суспільства та Координаційно-експертним центром об'єднань підприємців України під час підготовки зауважень і пропозицій до проектів законів України “Про єдині засади державного нагляду і контролю в сфері господарської діяльності” та “Про застосування реєстраторів розрахункових операцій” (довідка від 7 червня 2005 р. № 7/1);

– Спілкою підприємців малих, середніх і приватизованих підприємств України при підготовці зауважень і пропозицій до проектів законів України “Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності”, “Про

ліцензування певних видів господарської діяльності” та “Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності” (довідка від 2 вересня 2005 р. № 187/1);

– Національною академією державного управління при Президентові України в процесі розробки та викладання навчальних модулів “Державне регулювання макроекономічних процесів”, “Монетарна політика та державне регулювання банківської та біржової діяльності”, “Державне регулювання макроекономічних процесів та інституціональна економіка”, “Формування приватного сектору та регуляторна політика в Україні” (довідка від 17 грудня 2005 р. № 371).

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження обговорювались на засіданнях кафедри економічної теорії та історії економіки Національної академії державного управління при Президентові України та на таких науково-практичних конференціях: міжнародній науково-практичній конференції “Проблеми фінансово-економічного розвитку підприємництва та малого бізнесу (регіональний аспект)” (Чернівці, 2003), науково-практичній конференції за міжнародною участю “Ефективність державного управління в контексті глобалізації та євроінтеграції” (Київ, 2003), міжнародній науково-практичній конференції “Проблеми розвитку та управління інтеграційними процесами на міжнародному ринку вищої освіти і науки” (Ужгород, 2003), I міжнародній науково-практичній конференції “Фінансово-правові засади перспектив розвитку України” (Хмельницький, 2003), міжнародній науково-практичній конференції “Обліково-аналітичні системи суб’єктів господарської діяльності в Україні” (Львів, 2005), I міжнародній науково-практичній конференції “Управління організаційними змінами в контексті формування економіки знань” (Хмельницький, 2006).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження висвітлені у дев’яти наукових працях загальним обсягом 4,5 друк. арк., у тому числі 6 – у наукових фахових виданнях обсягом 3,2 друк. арк.

Структура й обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається з трьох розділів, вступу, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг дисертації становить 247 сторінок. Робота містить 11 рисунків, 6 таблиць. Список використаних джерел включає 325 найменувань (з них 23 іноземних джерела).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження, його мету й завдання, визначено об’єкт і предмет дослідження, його наукову новизну, теоретичне та практичне значення. Наведено дані щодо апробації та впровадження одержаних результатів.

У **першому розділі** – “Теоретичні основи дослідження інституту банкрутства в системі державного регулювання ринкової економіки” – досліджено теоретичні положення стосовно інституту банкрутства та визначено

соціально-економічні особливості застосування банкрутства в процесі державного регулювання ринкових перетворень в економіці України.

Зазначається, що ринкова економіка – поняття складне та неоднозначне, хоча, як доводить перевірене практикою вчення філософії, все складне насправді є простим. Могутність кожної країни визначається насамперед економічним становищем, її здатністю до розвитку. Поняття ринкова економіка охоплює безліч різних елементів, що формують її як єдине ціле, тому більш поширеним є термін “ринкова економічна система”, який дає змогу сприймати ринкову економіку як єдиний організм.

Теоретичне дослідження засвідчило, що в економічній та управлінській літературі існує кілька підходів щодо визначення поняття “ринкова економічна система”. Розмаїття цих позицій можна узагальнити, поділивши їх на кілька груп, відповідно до яких ця система розглядається як сукупність економічних суб’єктів; система виробництва, розподілу, обміну і споживання; упорядкована система зв’язків між виробниками та споживачами матеріальних і нематеріальних благ; сукупність виробничих відносин; система відносин власності (яка часто покладена в основу виробничих відносин); сукупність економічних процесів, пов’язаних з розподілом ресурсів, тощо.

Набуло поширення визначення поняття “інституційна ринкова економіка”, яка є регульованою. Інститут у розумінні засновників інституціоналізму – це спосіб мислення у вигляді звичаїв і звичок, психологічного налаштування на певні стандарти поведінки, в тому числі й у сфері господарювання. Представники інституційної економіки, здебільшого американського походження – У.Гамільтон, Т.Веблен, Дж.К.Гелбрейт, А.Гобсон, Дж.М.Кларк, Дж.Коммонс, Дж.Міль та інші – визначають ринок як один з інститутів, натомість представники кейнсіанського підходу вважали найважливішим інститутом саме державу.

Указується, що інститут банкрутства (від італ. bancarotta: banco – лавка, банк і rotto – зламаний) означає неплатоспроможність, відсутність коштів у боржника (юридичної чи фізичної особи) і його відмову у зв’язку з нездатністю задовольняти матеріальні вимоги інших осіб сплачувати кредиторам за своїми борговими зобов’язаннями. У класичному варіанті такої ситуації йдеться про ліквідацію боржника як самостійної економічної одиниці, хоча він не завжди міг бути суб’єктом підприємницької діяльності. В будь-якому разі його визначено як неплатоспроможну особу. Підставою появи інституту банкрутства є неплатоспроможність суб’єкта підприємництва у процесі здійснення господарської діяльності. Практична реалізація інституту забезпечена примусом держави та законодавством. Отже, інститут банкрутства – це об’єктивно зумовлена господарським життям у ринкових умовах сукупність правових норм, покликана регулювати економічні відносини між суб’єктами підприємницької діяльності з метою дотримання ними господарської дисципліни чи вимог ринку для забезпечення повного і своєчасного виконання їх боргових зобов’язань.

Дослідження теоретико-методологічних засад державного управління механізмом неплатоспроможності засвідчило, що інститут банкрутства є дієвим засобом держави в системі управління ринковою економікою. Доречно виділяти

дії держави, спрямовані на регулювання та реформування ринкової економічної системи. Відповідно призначення реформування полягає у вжитті комплексу заходів і забезпеченні розвитку економіки, тоді як сутність регулювання зводиться до підтримки необхідного рівня стабільності функціонування ринкової економічної системи. Важливе місце інституту банкрутства в системі державного регулювання ринкової економіки визначається його здатністю до активізації економічної діяльності суб'єктів господарювання. Усвідомлення ними загрози, яку потенційно криє в собі інститут банкрутства, спонукає їх до впровадження в економічну діяльність раціональних та ефективних рішень, здійснення обдуманих і виважених вчинків, високопродуктивного використання всіх видів економічних ресурсів. Інакше кажучи, інститут банкрутства як стимулює суб'єктів економічної діяльності до заощадливого використання кожного виду економічного ресурсу, так і сприяє зміцненню їх матеріальної бази та кращому техніко-технологічному оснащенню, інтенсифікації капіталовкладень й активізації інноваційної діяльності тощо. Це забезпечує стійкі конкурентні позиції господарського суб'єкта та зміцнює його становище на ринку.

Аналіз літературних джерел показав, що якщо виходити з позицій саморегульованого ринку, то інститут банкрутства може перетворитися на засіб гальмування економічного розвитку. Зважаючи на те, що велика кількість суб'єктів господарювання має у своєму арсеналі як дебіторську, так і кредиторську заборгованість, внаслідок чого автоматично виникає взаємна боргова залежність між ними, інститут банкрутства в такому разі спроможний ліквідувати більшу частину заборгованості. Очевидно, що це призведе до загострення суперечностей економічного розвитку і навіть до зникнення окремих галузей економіки та занепаду всієї господарської системи.

Таким чином, інститут банкрутства як засіб економічного управління належить двом суб'єктам ринку: державі та суб'єктам господарювання. Успішність ринкових перетворень та господарські невдачі вирішальною мірою залежать від усвідомленої цілеспрямованої діяльності суб'єктів підприємництва, їх здатності правильно і своєчасно оцінити ситуацію, обрати правильні та перспективні орієнтири розвитку, визначивши мету і шляхи вирішення поставлених завдань. Однак будь-які заходи неспроможні застрахувати суб'єктів господарювання від помилок, що виникають у системі економічних відносин. Ринкова економіка та її регулювання передбачають альтернативність, можливість істотних відхилень і навіть несподіваних повернень у вихідний стан. Потрібно також мати на увазі, що існує "спадковість" еволюції як економічної системи, так і механізмів управління нею.

Виявлено, що в розвиненій ринковій економіці збиткові і нездатні платити за своїми зобов'язаннями фірми згідно із законодавством про банкрутство автоматично припиняють своє існування або реорганізуються. Саме шляхом закриття неефективних виробництв і перерозподілу коштів на користь ефективних технологій і галузей якоюсь мірою можна в умовах обмеженості ресурсів здійснити структурну перебудову, яка так необхідна українській економіці.

У другому розділі – “Формування державної політики України у сфері неплатоспроможності суб’єктів ринку” – проведене комплексне дослідження формування моделі та механізмів державного управління у сфері неплатоспроможності в ринковій економіці.

Дослідження процесу формування державної політики у сфері неплатоспроможності показало, що в Україні упродовж 1990-х рр. збільшувалась частка неплатоспроможних підприємств, що розширило сферу прояву інституту банкрутства. Хаотичність дії інституту банкрутства в економічній системі країни призвела до ліквідації багатьох підприємств і збільшення кількості фізичних осіб як суб’єктів господарювання. Зумовлене цим зменшення кількості підприємств пояснюється масовим роздержавленням та приватизацією без формування реального власника, що й зумовлює використання інституту банкрутства державою як важливого регулятора економічних процесів. Таким чином, Українська держава має здобути верховенство над своїм економічним потенціалом. Розрив зв’язків держави з економікою завдає великої шкоди господарській системі.

Аналізуючи формування державного управління неплатоспроможністю підприємств, автор дійшов висновку, що в макроекономічному розумінні інститут банкрутства відіграє роль “санітара”, який “очищує” ринкове середовище та сприяє його “одужанню”. Кожне підприємство, опинившись у скрутному фінансовому становищі, не маючи можливості вчасно розрахуватися за своїми зобов’язаннями, тим самим знижує ефективність економічної діяльності своїх ділових контрагентів. Тому справедливо вважати, що з економіко-управлінського погляду інститут банкрутства сприяє збалансуванню ринкової економіки.

Доведено, що процес макроекономічного управління інститутом банкрутства – це функціонування усталеної організаційної структури, яка відображає виконання функцій управління та характеризує його динаміку. Цей процес має особливий зміст, зумовлений його сутністю, що передбачає певну послідовність дій у просторі й часі (рис. 1).

Дослідження показало, що найголовнішою функцією інституту банкрутства є правовий захист майнових прав ринкових суб’єктів. У контексті вирішення цього завдання ключовим, і, по суті, визначальним на сучасному етапі економічного розвитку є впорядкування відносин власності. Метою держави визначено розбудову багатокладної економіки ринкового типу, яка функціонуватиме на основі органічного та рівноправного поєднання різних форм власності. Для забезпечення такої рівності потрібна відповідна законодавча база, яка регулюватиме цей процес. Така база у необхідному обсязі поки що не напрацьована. Рівноправне поєднання різних форм власності не можуть забезпечити державні інституції, це під силу тільки ринку. Ринок, спираючись на критерій ефективності, в перспективі визначатиме у кожному конкретному випадку найбільш оптимальну форму власності відповідного підприємства чи організації.

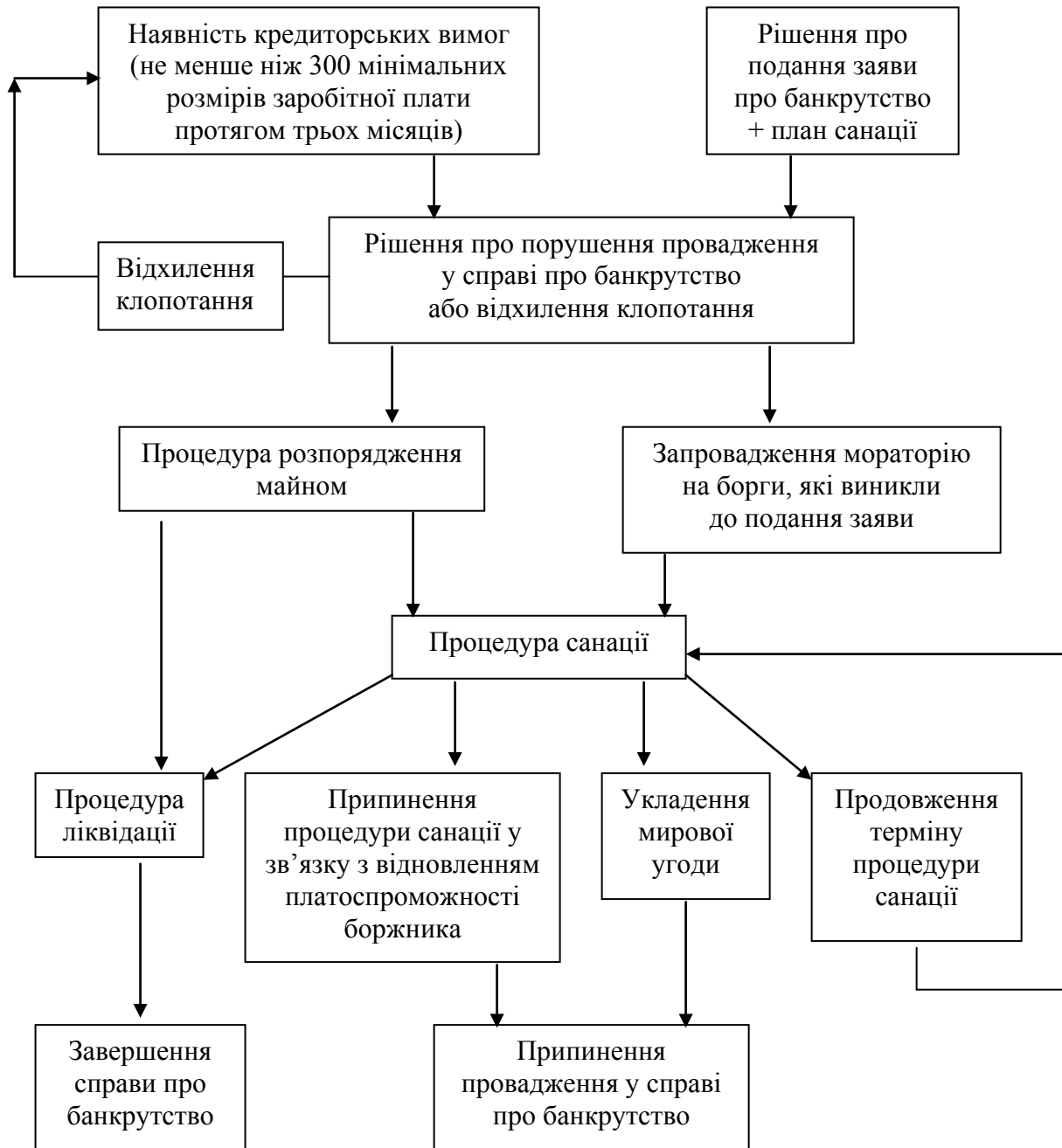

Рис. 1. Модель реалізації механізму банкрутства в системі державного управління

Подальше дослідження практики розвитку відносин у сфері неплатоспроможності підтвердило висновок про те, що економічна трансформація та розбудова ринкової економіки є не самоціллю для держави, а об'єктивним процесом розвитку людства. Важливим питанням є досягнення гармонії у взаємодії держави, суспільства і ринку. При домінуванні будь-якого з цих інститутів порушуються господарські процеси та настає глибока криза, що призводить до руйнування економіки та загального банкрутства суб'єктів

господарювання. За будь-яких обставин держава змушена коригувати свої дії, втручаючись в економічні процеси, та найбільш раціонально використовувати різноманітні економічні інститути. Інститут банкрутства не є винятком. Налагодження взаємодії інституту власності та інституту банкрутства – важлива економічна функція держави в ринкових умовах. За часів планової економіки панівним був інститут держави, у період самостійного розвитку економіки домінуючим став інститут ринку. При цьому в обох випадках національне господарство зазнавало кризи і на кожен із цих інститутів більшою чи меншою мірою впливав інститут банкрутства.

У **третьому розділі** – *“Оптимізація механізму функціонування українських підприємств в умовах банкрутства”* – досліджено специфічну особливість впливу системи державного управління на інститут банкрутства, розкрито інструменти й технологію оптимізації механізму банкрутства.

Доведено, що повне вирішення проблем у державній управлінській сфері можливе в умовах глибоких ринкових перетворень економіки шляхом пошуку нових засад і нової якості діяльності інституту неплатоспроможності. В управлінських системах домінуючу роль мають відігравати не суто мотиваційні, а суспільно значущі процеси включення суб'єкта господарювання в цілісну ринкову систему з усіма її атрибутивними ознаками. Існує наукова проблема, яка потребує розв'язання, – вибір шляху соціально-економічного розвитку, на основі якого можна було б визначити взаємодію національних органів державного управління та системи управління інститутом банкрутства сучасного підприємства.

На думку автора, у найпростішому випадку схема ухвалення управлінських рішень про банкрутство підприємства складається лише з кількох операцій. Коли настає строк платежу кредиторам, керівництво фірми перевіряє вартість власного капіталу: якщо його величина додатна, фірма платить своїм кредиторам, якщо ж капітал знецінений, фірма не в змозі сплатити свої борги і стає перед вибором ухвалення таких рішень.

Перше рішення – збільшення власного капіталу (наприклад шляхом додаткової емісії акцій). Незважаючи на всю уявну привабливість такого рішення, здійснити його на практиці вкрай складно, адже проблема полягає в тому, що вартість акцій компанії, позбавленої власного капіталу, незначна. Піти на це можуть лише власники компанії, які хочуть її врятувати (але тоді вони збільшують свої ризики). Сторонні інвестори, як правило, вдадуться до таких дій лише в тому разі, якщо трансакційні витрати з викупу боргів компанії (навіть з урахуванням можливого дисконту) більші, ніж вартість акцій.

Друге рішення – отримання нових позик. Зазвичай такі рішення приймаються, якщо передбачається, що умови господарювання фірми покращаться і вона зможе в майбутньому розрахуватися зі всіма боргами. Чинник, що перешкоджає відновленню зовнішнього кредитування, аналогічний попередньому: фірмі, яка перебуває в передбанкрутному становищі, мало хто видасть позику, а якщо й зважиться на це, то ціна позики буде набагато вищою за середньоринкову (навіть швидше за все вищою від тієї, яку фірма платила за

позиками, термін повернення яких настав). Але найголовніше – обслуговування нової заборгованості знижує вірогідність поліпшення фінансового становища фірми в майбутньому при покращанні ринкової кон'юнктури. Отже, в багатьох випадках нові позики лише уповільнюють ухвалення рішення третього типу – стосовно подачі клопотання про банкрутство.

Коли рішення про банкрутство ухвалене, доводиться робити вибір між ліквідацією і реорганізацією фірми. Якщо активи фірми-банкрута можуть бути використані з більшою користю, фірма ліквідується і виручка від цього йде на оплату вимог кредиторів. Інакше фірма зазнає санації і продовжує функціонувати або із старими (рідше), або з новими (частіше) власниками. Іншими словами, банкрутство здебільшого стає інструментом перерозподілу прав власності на активи підприємства.

У розділі констатується, що державне регулювання інституту банкрутства залежить від стану і темпів розвитку національної економіки. Сфера застосування і прояву інституту банкрутства – господарське середовище країни, в якому засновуються, функціонують та припиняють свою діяльність суб'єкти господарювання. Інститут банкрутства виконує своє справжнє призначення тільки в умовах ринкової економіки.

Найвідомішим засобом запобігання банкрутству підприємства є фінансова санація (від лат. *sanare* – оздоровлення, видужання). Заходи фінансово-економічного характеру відображають відносини, що виникають у процесі мобілізації та використання внутрішніх і зовнішніх фінансових джерел оздоровлення підприємства. Джерелами фінансування санації можуть бути кошти, залучені на умовах позики або на умовах власності; на поворотній чи безповоротній основі. Методи державної фінансової-санаційної політики відображені на рис. 2.

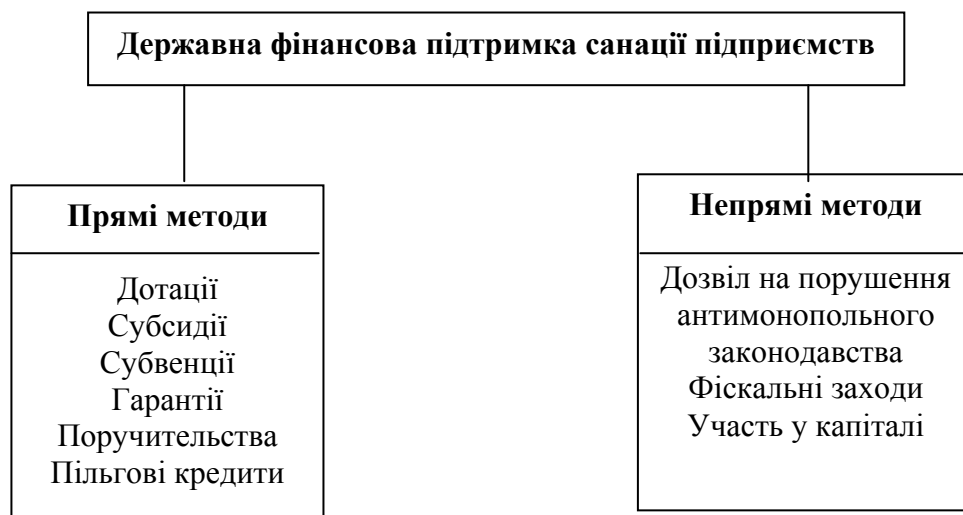

Рис. 2. Методи державної фінансово-санаційної політики

Доведено, що головним критерієм прийняття рішення щодо санації чи ліквідації підприємства є санаційна спроможність, яка визначається його здатністю до виживання. Санаційна спроможність – це наявність у підприємства, яке перебуває у фінансовій кризі, фінансових, організаційно-технічних і правових можливостей, що визначають його здатність до успішного проведення фінансової санації. Економічними критеріями стійкої санаційної спроможності підприємства є його схильність до забезпечення ліквідності, відновлення прибутковості й отримання конкурентних переваг.

Ефективним методом державної фінансової санації може виступити націоналізація (деприватизація чи реприватизація) підприємств. Хоча ринкова економіка передбачає здебільшого наявність значного приватно-колективного сектора господарювання, водночас у країнах з розвиненими ринковими відносинами є досить потужним державний господарський сектор.

Показано, що вихід підприємства із зони банкрутства, як правило, неможливий без кардинальної реорганізації всіх бізнес-процесів. Така організаційна реформа дістала назву реінжинірингу. Суть макроекономічного управління перетвореннями полягає в тому, щоб на основі глибокого аналізу реальних ситуацій в динаміці знайти форми і методи реагування на постійні зміни зовнішнього середовища і за допомогою відповідних заходів забезпечити життєздатність підприємства. До подібних змін можна віднести економічні, технологічні, політико-правові, соціально-культурні і фізико-екологічні. Доведено, що сучасний реінжиніринг – це фундаментальне перетворення та радикальне перепрофілювання підприємства і його найважливіших процесів. У результаті істотно поліпшуються всі основні показники (витрати, якість продукції і послуг, обслуговування). Відбувається глибинна реорганізація підприємств по всьому ланцюгу створення продукту. Узагальнення практики реалізації реінжинірингу дає підстави зробити такі висновки. Необхідність реінжинірингу пов'язана з високою динамічністю сучасного ділового світу; для вирішення проблеми сьогодні потрібні зміни базових принципів організації фірм та їх перехід до орієнтації не на функції, а на процеси; реінжиніринг – це метод удосконалення характеристик фірми, який разом з такими методами, як стратегічне планування, управління змінами, досягнення найвищої якості розвитку приводить до радикальних змін; з допомогою реінжинірингу змінюються методи роботи; реінжиніринг виступає як складний, тривалий процес, що вимагає залучення всіх підрозділів фірми та радикальних перетворень в її роботі

На основі результатів дослідження можна сформулювати концепцію вимірювання ефективності інституту банкрутства в системі державного управління діяльністю суб'єктів господарювання. Згідно з цією концепцією, на думку автора, вимірювання ефективності має ґрунтуватися на визнанні пріоритету якісних показників над кількісними.

Аналіз розвитку системи управління в ринкових умовах господарювання свідчить про те, що за спрямованістю концепція вимірювання ефективності державного управління інститутом неплатоспроможності базується на дотриманні певних умов, що забезпечує високу ефективність її функціонування.

ВИСНОВКИ

У дисертації узагальнено та вирішено актуальне наукове завдання, що полягає в розробці концепції й науково-теоретичних засад інституту банкрутства як інструменту державного регулювання національної економіки в умовах глибоких ринкових перетворень. Отримані в процесі дослідження результати підтверджують гіпотезу, покладену в його основу, а реалізовані мета та завдання дослідження дають можливість зробити такі висновки.

1. Системний аналіз літературних джерел показав, що завдання подолання кризового розвитку економіки, її стабілізація, а надалі і досягнення економічного зростання на основі структурної перебудови вимагають активного і ефективного залучення та грамотного використання всього арсеналу ринкових механізмів, у тому числі й конкуренції і банкрутства неплатоспроможних підприємств. Банкрутство є важливим елементом ринкової конкурентної економіки, що сприяє її оздоровленню шляхом розорення слабких, погано керованих, неприбуткових підприємств та формування й відбору сильніших і більш стійких суб'єктів господарювання. Конкуренція та банкрутство прискорюють процеси структурної перебудови виробництва, переливу капіталу і ресурсів з малоефективних та неефективних сфер і структур у більш прибуткові. Загроза банкрутства активізує підприємців, стимулює вдосконалення виробництва, впровадження нової техніки, технології і організації праці з метою зниження витрат та досягнення прибутковості як необхідних умов виживання підприємств у конкурентній боротьбі за ринки збуту продукції.

2. За результатами дослідження обґрунтовано, що інститут банкрутства є важливим і невід'ємним, еволюційно сформованим атрибутом ринкової економіки. Його основним завданням і передумовами виникнення виступає необхідність урегулювання та узгодження інтересів суб'єктів господарської діяльності для гарантування їх майнових прав з метою дотримання дисципліни в системі економічних відносин та забезпечення сталого збалансованого розвитку економіки. Головна вимога до ефективного використання інституту банкрутства – підпорядкованість цього засобу управління соціально-економічною системою суспільству і державі як ієрархічно найвищому інституту, оскільки безконтрольне функціонування будь-якого інституту призводить до його абсолютної гегемонії. Таке твердження впливає з особливості саморегулювального ринку, коли інститут банкрутства може перетворитися на самовільний засіб пригнічення економіки. Вказане означає недоцільність надання інституту банкрутства домінуючої ролі щодо всієї соціально-економічної системи, оскільки це завдає шкоди суспільству, порушує структуру і пропорції суспільного устрою, призводить до суперечностей у соціально-економічному розвитку. Об'єктивна потреба в існуванні інституту банкрутства в ринковій економіці вимагає його адекватного застосування в системі господарських відносин як засобу державного регулювання економіки. Суспільний інститут банкрутства як економічно-правова категорія є дієвим практичним інструментом, за допомогою якого держава здатна ефективно впливати на економічні процеси, визначаючи перспективи розвитку економіки.

3. Доведено, що економічну систему необхідно сприймати як сукупність елементів, що перебувають у тісному комплексному взаємозв'язку і взаємодії. Тобто ринкова економіка – це сукупність різноманітних інститутів економічного і соціального змісту. Основу економічної системи становлять власність та відносини власності, без чого вона практично не може існувати. Власність є спонукальним мотивом до провадження господарської діяльності, внаслідок чого в ринкових умовах суб'єкти господарювання вступають у численні економічні відносини між собою. Як правило, господарська діяльність спрямована на примноження матеріально-майнових благ суб'єктів господарювання. Інститут власності – базовий вихідний чинник, що впливає на поведінку суб'єктів економічних відносин у системі ринкового господарювання та об'єктивно зумовлює її мотивацію, надаючи їй смислової інтерпретації. Інститут власності формує певні рамки, в яких відбуваються господарські процеси (виробництво, обмін, розподіл і споживання). Ринкова економіка об'єктивно зумовлює наявність різних форм власності і, відповідно, величезну кількість суб'єктів господарювання, що вступають в економічні відносини між собою з метою оволодіння певними економічними (матеріально-майновими) благами. В процесі ринкового господарювання найбільше проявляється інститут банкрутства як засіб збереження породжених власністю матеріально-майнових прав суб'єктів господарювання, що дає змогу справедливо розподіляти такі блага, задовольняючи інтереси і потреби цих суб'єктів в умовах ринкової невизначеності та конкуренції. Банкрутство є наслідком незадовільної економічної діяльності суб'єктів господарювання. Воно базується на відносинах власності, що передбачає їх зміну та спрямоване на врегулювання конфліктів, пов'язаних з неплатоспроможністю окремих суб'єктів господарської діяльності.

4. Установлено, що інституту банкрутства, як і будь-якому іншому елементу ринкової економіки, властиві певні функції, що визначають його внутрішню природу і суспільне призначення в системі господарських відносин. Таким чином, інститут банкрутства – це об'єктивно зумовлена господарською діяльністю в ринкових умовах сукупність правових норм, призначених регулювати економічні відносини між суб'єктами підприємницької діяльності для дотримання ними господарської дисципліни або вимог самого ринку. Мета практичного використання інституту банкрутства – забезпечення повного та своєчасного виконання боргових зобов'язань суб'єктами господарювання шляхом використання властивих йому функцій: стимулюючої – сприяння активізації господарської діяльності суб'єктів підприємництва; регулюючої – забезпечення господарського розвитку тільки економічно перспективних суб'єктів підприємницької діяльності; розподільчої – перерозподіл майна економічно невігідного суб'єкта господарювання на користь надійного підприємця; контрольної – відстеження перебігу економічних процесів і дотримання суб'єктами економічних відносин господарської дисципліни з метою виявлення її правопорушників. Механізм і міра впливу інституту банкрутства на господарські процеси в системі державного регулювання економіки мають бути диференційованими в умовах ринкової економіки, а саме: надавати підтримку

основам підприємництва; не послаблювати потенціал ринку; сприяти економічному зростанню; вивільняти економічну систему від негативних явищ і об'єктів та намагатись не ліквідувати суспільно корисні елементи.

5. У роботі досліджено типи державного регулювання економіки, що визначають міру використання різноманітних інструментів, у тому числі й інституту банкрутства. На погляд автора, найбільший інтерес становить французька модель державного регулювання – економічний дирижизм, який поєднує положення та підходи, що стосуються ідей недостатньої ефективності ринкового механізму, обмеженості господарської ініціативи в умовах ринкової економіки з приватною власністю, об'єктивної потреби у свідомому втручанні в економічні процеси насамперед з боку держави. У господарському середовищі економічний дирижизм передбачає реалізацію таких заходів, як націоналізація та формування великого за обсягом державного сектора економіки; державне фінансування та координація інвестиційного процесу; прогнозування та планування темпів розвитку економіки; адміністративний контроль над різними економічними інститутами, що забезпечить координацію діяльності суб'єктів економічних відносин на всіх рівнях: індивідуального підприємництва; окремих галузей економіки; економіки в цілому, даючи змогу здійснювати ефективну регіональну та міжнародну економічну політику.

6. Дисертаційне дослідження засвідчило, що економічний розвиток на основі різноманітності форм власності зумовив наявність великої кількості суб'єктів господарювання, які можуть мати грошові зобов'язання, в тому числі й держава та звичайні громадяни (домогосподарства). Їм властиві специфічні ознаки як кредитора, так і позичальника (боржника). Виходячи з цих позицій доцільно виділяти такі категорії суб'єктів інституту банкрутства: підприємства – юридичні особи; підприємців – фізичних осіб; громадян (або домогосподарства); державу. Тому під суб'єктом банкрутства доречніше розуміти суб'єкт господарювання, оскільки кожна з перелічених категорій є власником майна, а отже, провадить не тільки підприємницьку, а й господарську діяльність. З історії економічного розвитку відомі факти, коли кожний з них міг стати банкрутом. Вказане засвідчує, що держава хоча в суто теоретичному плані і виступає потенційним суб'єктом банкрутства, навряд чи можна однозначно назвати її суб'єктом підприємницької діяльності, а це свідчить про доцільність вживання такого терміна, як суб'єкт господарювання.

7. З'ясовано, що системні зрушення в економіці України об'єктивно зумовлюють відповідні зміни у правовій сфері, оскільки ринкове господарство вимагає чітко встановлених державою правових меж підприємництва. Інститут банкрутства є невід'ємною частиною ринкового механізму господарювання, вагомим стимулом ефективної діяльності господарських структур, що з допомогою свого юридичного оформлення гарантує забезпечення інтересів всіх учасників економічних відносин, у тому числі й держави як загального регулятора економічних процесів у країні. Інститут банкрутства як дієвий правовий інструмент держави в системі заходів управління економікою дістає адекватне закріплення у правовому полі. Оскільки за своєю природою це явище

економічне, його призначення визначається потребою в ефективному врегулюванні економічних відносин суб'єктів господарювання. Держава в процедурі банкрутства не може і не повинна залишатися осторонь; її участь полягає в упорядкуванні питань банкрутства підприємств з наданням пріоритету державним інтересам та збереженні суб'єктів господарювання.

8. Визначено, що процедура банкрутства згідно із законодавством складається з кількох етапів. На погляд дисертанта, черговість процедур банкрутства має бути такою: санація (досудова чи класичний варіант, який передбачає збереження суб'єкта господарювання-боржника у первинній формі як самостійної економічної одиниці та незалежно від позивача-ініціатора); укладання мирової угоди (яка передбачає збереження підприємства-боржника як самостійної економічної одиниці, але істотно зачіпає й обмежує інтереси кредиторів, хоча при вдалому вирішенні боргової проблеми боржника можливе повне задоволення інтересів усіх учасників процедури банкрутства); реструктуризація боржника (свідчить у кращому разі про часткову обмеженість дій підприємства, задоволення претензійних інтересів кредиторів й істотно обмежує інтереси суб'єкта господарювання-боржника); ліквідація боржника-банкрута (що означає зміну форми власності підприємства з метою задоволення боргових вимог кредиторів, але при цьому зникає з господарського середовища окрема самостійна економічна одиниця).

9. Обґрунтовано, що ухвалення “Закону про банкрутство”, Положення про Національне агентство з питань банкрутства та інших документів дало змогу істотно розширити правовий простір регулювання відносин неплатоспроможності підприємств, сформулювали принципи і визначити напрями процедур банкрутства. Разом з тим не було досягнуто очікуваного ефекту щодо оздоровлення або ліквідації фінансово неспроможних підприємств. У зв'язку з цим та з урахуванням світового досвіду, стану вітчизняного ринку і перспектив його розвитку необхідно розробити і прийняти національну концепцію механізму державного управління інститутом банкрутства, в якій мають бути визначені цілі, завдання і принципи, а також етапи створення такого механізму. На основі прийнятої концепції доцільно створити економіко-правову базу та організаційну структуру механізму банкрутства.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Крикун В.Б. Відновлення платоспроможності боржника: майнові аспекти санації // Вісн. НАДУ. – 2003. – № 4. – С. 256-262.
2. Крикун В.Б. Інститут банкрутства як інструмент державного регулювання національної економіки // Економіка і держава. – 2005. – № 9. – С. 9-12.
3. Крикун В.Б. Державний кредит в Україні: актуальні питання залучення коштів та обслуговування боргу // Зб. наук. пр. НАДУ / За заг. ред. В.І.Лугового, В.М.Князева. – К.: Вид-во НАДУ, 2004. – Вип. 1. – С. 245-254.

4. Крикун В.Б. Політика санації та ліквідації підприємств у механізмі реалізації інституту банкрутства // Економіка і держава. – 2005. – № 10. – С. 56-59.
5. Крикун В.Б. Формування державної політики в Україні у сфері неплатоспроможності підприємств // Актуальні проблеми державного управління: Зб. наук. пр. – Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2006. – № 1 (27). – С. 307-316
6. Крикун В.Б. Фінансовий менеджмент і реінжиніринг як інструмент мікроекономічного регулювання в економіці України // Економіка і держава. – 2005. – № 11. – С. 33-37.
7. Крикун В.Б. Теоретичні основи формулювання інституту банкрутства // Науковий вісник Буковинського державного фінансово-економічного інституту: Зб. наук. пр. – Чернівці, 2003. – Вип. 4: Екон. науки. – № 4. – С. 61-62.
8. Крикун В.Б. Реформування підприємства в системі заходів антикризового управління та запобігання банкрутству // Проблеми розвитку та управління інтеграційними процесами на міжнародному ринку вищої освіти і науки: Матеріали міжнар. наук.-прак. конф., 15-17 жовтня 2003, м. Ужгород. – Ужгород, 2003. – С. 207-213.
9. Крикун В.Б. Управління майном у процесі санації боржника // Ефективність державного управління в контексті глобалізації та євроінтеграції: Матеріали наук.-практ. конф., 29 трав. 2003 р., м. Київ. – К., 2003. – С. 161-162.

АНОТАЦІЇ

Крикун В.Б. Інститут банкрутства в системі державного регулювання ринкової економіки. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління. – Національна академія державного управління при Президентові України. – Київ, 2007.

У дисертації розроблено теоретико-методологічні засади формування системи державного управління та регулювання інституту неплатоспроможності підприємницьких структур національної економіки в умовах глибоких ринкових перетворень. Визначено поняття, цілі та функції системи макроекономічного управління інститутом банкрутства. Проаналізовано форми та методи макроекономічного управління й методологію його формування, запропоновано нові концептуальні моделі, на базі яких розроблено підходи щодо вдосконалення інституту банкрутства в системі державного управління.

Наведено приклади конкретних моделей систем управління суб'єктами корпоративних відносин у країнах з різним рівнем розвитку ринкових відносин.

Результати дослідження можуть бути використані в практичній діяльності органів державного управління, у підприємницькій, науковій та викладацькій роботі та стати основою для подальших економіко-теоретичних досліджень.

Ключові слова: система державного управління, інститут банкрутства, неплатоспроможність, корпоративне управління, політика санації, ліквідація підприємств.

Крикун В.Б. Институт банкротства как инструмент государственного регулирования рыночной экономики. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата наук государственного управления по специальности 25.00.02 – механизмы государственного управления – Национальная академия государственного управления при Президенте Украины. – Киев, 2007.

В диссертации разработаны теоретико-методологические основы формирования системы государственного управления и регулирования института неплатежеспособности предпринимательских структур национальной экономики в условиях глубоких рыночных преобразований. Определены понятия, цели и функции системы управления институтом банкротства. Проанализированы формы и методы макроэкономического управления и методология его формирования, предложены новые концептуальные модели, на базе которых разработаны подходы к усовершенствованию системы управления в предпринимательских структурах.

Приведены примеры конкретных моделей систем управления субъектами хозяйствования в условиях санации в странах с разным уровнем развития рыночных отношений.

Раскрыта сущность понятий “система государственного управления неплатежеспособностью”, “корпоративное управление”, “политика санації”. Уточнены категории “трансформация системы управления”, “принципы государственного управления”, “механизм банкротства”. Охарактеризованы организационно-экономические условия формирования и модификации системы антикризисного управления в предпринимательских структурах в условиях глубоких рыночных трансформаций в Украине, сформулированы концепция модификации существующей системы государственного управления и концепция эффективности системы управления предприятиями в условиях банкротства.

На основе изучения трудов управленцев, экономистов, философов, историков, юристов, социологов, в которых освещаются разные аспекты проблемы развития системы государственного управления неплатежеспособными предпринимательскими структурами, всестороннего анализа опыта формирования систем управления в разные периоды независимости Украины, а также многих литературных источников, посвященных вопросам управления институтом банкротства, и их обобщения в диссертационном исследовании научно доказана концепция теоретико-методологических основ и практических аспектов модификации института банкротства как объекта системы государственного управления в условиях глубоких рыночных преобразований.

Современные тенденции в развитии мировой хозяйственной системы, характеризующиеся глобализацией экономики, ее транснационализацией, научно-технологической ориентацией, корпоратизацией отношений субъектов хозяйствования, объективно обуславливают необходимость макроэкономического решения проблем финансовой платежеспособности предприятий в условиях глобальных рыночных преобразований.

Результаты исследования могут быть использованы в практической деятельности органов государственного управления, в предпринимательской, научной и преподавательской работе и стать основой для дальнейших экономико-управленческих исследований.

Ключевые слова: система государственного управления институт банкротства, неплатежеспособность, корпоративное управление, политика санации, ликвидация предприятий.

Krikyn V.B. Institute of bankruptcy as the tool of state regulation of market economy. – Manuscript.

The dissertation on competition of a scientific degree of the candidate of sciences of the government on a speciality 25.00.02 – mechanisms of the government – National Academy of Public Administration, Office of the President of Ukraine. – Kyiv, 2007.

In the dissertation theoretical-methodological bases of formation of system of the government and regulation by institute of insolvency of enterprise structures of national economy in conditions of deep market transformations are developed. Concepts of the purpose and function of a control system by institute of bankruptcy are certain. Forms and methods of macroeconomic management and methodology of its{his} formation are analysed, new conceptual models on the basis of which approaches to improvement of a control system in enterprise structures are developed are offered. Examples of concrete models of control systems by subjects of managing in conditions of sanitation in the countries with a different level of development of market attitudes are resulted.

In work the essence of concepts “system of the government by insolvency”, “corporate management”, “a policy of sanitation” is opened. Categories “transformation of a control system”, “principles of the government”, “the mechanism of bankruptcy” are specified. Organizational-economic conditions of formation and updating of system of anti-recessionary management in enterprise structures in conditions of deep market transformations in Ukraine are characterized, the concept of updating of existing system of the government and the concept of a system effectiveness of management by the enterprises in conditions of bankruptcy are formulated.

Results of research can be used in practical activities of the government, in enterprise, scientific and teaching work and to become a basis for the further economic-administrative researches.

Key words: system of the government institute of bankruptcy, insolvency, corporate management, a policy of sanitation, liquidation of the enterprises.